Taoista szimbólumok az ókori Japánban és a korabeli Kínában

Jelige:ZZHaizhe

Bevezetés

Eddigi egyetemi tanulmányaim során számtalan lehetőségem volt a japán, illetve kínai vallás- és kultúrtörténet egyes epizódjait vizsgálni, ezek közül a taoizmus fejlődésével és terjedésével kapcsolatos kérdéskörök keltették fel leginkább tudományos érdeklődésemet. Bár több jól ismert közös vonást figyelhetünk meg a két említett ókori-középkori állam taoizmushoz köthető kulturális elemeiben, ezekre összehasonlító jelleggel eddig viszonylag kevés nyugati szakirodalom vállalkozott. Egyre inkább kezdett foglalkoztatni a gondolat, hogy vajon milyen mértékben és a befogadó kulturális környezet tekintetében milyen minőségben hasonlóak ezek a taoista jegyek? Jól ismert tényállás, hogy Japán már az ókortól kezdve számos klasszikus kínai ismeretet és technikai tudásanyagot vett át a kelet-ázsiai kontinensről, vagy közvetlenül Kínától, vagy koreai közvetítés révén. De ahogy arra később részletesebben is kitérek, a vallásos taoizmus mint különálló vallási hagyomány soha nem vetette meg lábát a szigetországban, ellenben a 6. században átvett buddhizmussal.

Felmerül tehát a kérdés, hogy vajon milyen környezetben, milyen módon és minőségben figyelhetjük meg egyes kínai taoista elemek átvételét Japánban, miért pont azok illeszkedhettek bele az ókori japán császári udvar kultúrájába, illetve feltétlenül szükséges-e ahhoz egy vallás hivatalos átvétele, hogy elemei nyomot hagyjanak egy idegen ország kultúrájában? A mitikus ókorig visszavezethető császárkultusz és a hozzátartozó hagyománykör bőségesen mutat már a 6-7. századtól kezdve kínai taoista jegyeket, de ezt nem eredeti formájában teszi, hanem „japános” interpretációban.

Jelen dolgozat fókuszában a japán császárkultuszban és az ókori udvari kultúrában szerepet kapott kínai taiosta szimbólumok állnak. A japán jelképek felkutatásán és bemutatásán túl a dolgozatban elemzésre kerül a szimbólumok kínai eredete, megjelenési formáinak változása és a változás lehetséges társadalmi és kulturális mozgatórugói. Az általam vizsgált időszak a japán császárkultusz kialakulásának időszaka, az Aszuka-kor (飛鳥時代) 7-8. századra eső szakasza, összehasonlításként pedig többnyire a Tang-Kína taoista jelképeit vettem alapul. Kutatásom két kérdés köré összpontosul: a taoista szimbólumok, mint a hatalom jelképei, avagy milyen szerepet töltöttek be a taoista szimbólumok a japán császárkultuszban? Ugyanazt a taoista szimbólumot/szimbolikát hol és miként használták Kínában, illetve Japánban; milyen hasonlóságok is különbségek figyelhetők meg használatukban? Munkám során elsősorban forrásszövegek feldolgozása révén igyekeztem választ kapni kérdéseimre,

ezek közül hármat fontosnak tartok kiemelni, egyfelöl Herman Ooms „Imperial politics and symbolics in ancient Japan" című művét, ami segítséget nyújtott a japán császárhoz köthető szimbólumok vizsgálatában. A Fabrizio Pregadio által szerkesztett „The Encyclopedia of Taoism I." szintén egy átfogó, több nemzetközi szakértő munkáját tartalmazó tudományos alapmű a taoizmusról és annak történetéről. Továbbá felhasználtam Jeffrey L. Richey „Daoism in Japan" című munkáját, mely pedig a taoizmus Japánban megfigyelhető elemeit tárgyalja.

Kutatásom során többször is nehézségekbe ütköztem, épp a téma kényessége miatt. Mint az ismert, a Meidzsi-korban (明治時代) a *kokugaku* (国学) tudósok mindent elkövettek annak érdekében, hogy bizonyítsák a japán kultúra, illetve a császár személyének külföldi hatásoktól mentes, tisztán japán mivoltát.[1] Valószínűleg emiatt, évtizedekig nem született szakirodalom, amely a kérdést boncolgatná, és nemzetközi porondon még ma is viszonylag kevés ilyen mű található. Magyar viszonylatban még kevesebb kutató foglalkozik a kérdéssel. Másik nehézség, hogy a taoizmus mindig igazodik az őt körülvevő vallási környezethez, alakul és beilleszkedik, ezért nehéz definiálni, jelenlétét felismerni. Amint azt látni fogjuk egyes esetekben például más vallás részeként kerültek át taoista elemek a szigetországba. De minden nehézség ellenére úgy gondolom ez egy rendkívül fontos kérdés a két ország kultúr- és kapcsolattörténete szempontjából.

Dolgozatomban a kínai szavak esetén a könnyebb visszakövethetőség kedvéért pinjin, míg a japán kifejezések esetében magyaros átírást alkalmaztam.

[1] Kohn, L. „Taoism in Japan: Positions and Evaluations" in *Cahiers d'Extrême-Asie* 8 (1995). 396-397.

Első fejezet:
A taoizmus

A taoizmus definíciója, kialakulása és fejlődése Kínában

A taoizmus egy talány, melyet a kutatók évtizedek óta igyekeznek felfejteni, de valódi konszenzus a mai napig nem született sem a vallásos taoizmus kialakulásának idejét illetően, sem annak pontos definíciójáról. Jelen dolgozatnak sem terjedelmi kereteibe, sem témájába nem fér bele e kérdések teljeskörű felkutatása, ám fölöttük átsiklani is hiba lenne. Ezen okból kifolyólag ebben a fejezetben elsődleges célom, hogy egy rövid, átfogó képet adjak a taoizmus kialakulásával, fejlődésével és mibenlétével kapcsolatos elméletekről. Továbbá bemutatom, hogy miként jutottak el különböző elemei Japánba és mekkora lábnyomot hagyott a japán kultúrában. A bevezetőben hangsúlyosan helyet kapnak azok a gondolatok, amelyek a későbbiekben segítségemre lehetnek a vizsgált taoista szimbólumok értelmezésében és elemző összehasonlításában.

Kezdjük is a sort a taoizmus történetének egy igencsak sarkalatos, ám rendkívül kétséges pontjával, azaz kialakulásának idejével. Fontos kérdés, hiszen a taoizmus értelmezésének alappillére lenne történetének pontos ismerete, ám e kérdés tisztázása még a jövő kutatóira vár. Számtalan elmélet közül a legkevésbé tudományos, ám misztikus világához nagyon is illő elgondolás szerint a taoizmus a legendás Fuxi (伏羲 kultúrhérosz) és a Huangdi (黃帝 Sárga Császár) által kinyilatkoztatott ősi hitvilágra vezethető vissza, a kínai aranykorra (Mennyei természet tükörképe), ahol a szakrális társadalom, hierarchia és az univerzális szemlélet volt a fő rendező elv. A történet szerint i.e. 600 körül valami rendkívüli esemény rázta meg a Világot, és ekkor meghasadt a kínai hagyomány, megszűnt az égi erőkkel a kapcsolat, megbomlott az ősi rend. A „romokból" két új rendszer született, az egyik Kong Fuzi (孔子) révén létrejött konfucianizmus, a másik pedig a Laozi (老子) nevéhez kötődő taoizmus volt. A két rendszer feladata, hogy tovább vigye az ősi hagyomány „ráeső" részét.[2] Más, ennél jóval tudományosabb és kényelmesebb elképzelések igyekeznek egy jól körülhatárolható időponthoz kötni a vallás kialakulását. Ilyen lehetséges időpontoknak tekintik a Mennyei Mesterek (天師道 *Tian Shi Dao*) közössége kialakulásának idejét i.sz.: 215-ben vagy a Legfelsőbb Tisztaság (上清 *Shangqing*) iskola szövegeinek kinyilatkoztatását i.sz.: 365-370 között. Mivel két

[2] Mireisz L. *A taoizmus és a Ji King*. Budapest: Paradigma, 2006, 19-20.

egymást kiegészítő taoista irányzatról van jelen esetben szó, ráadásul sok későbbi iskola is ezekre vezethető vissza, így kézenfekvőnek tűnik, hogy alapításuk idejét tekintsük a taoizmus kezdetének. Ám ez a feltevés helytelen, hisz taoizmus ezt megelőzően is létezett, csak nem szervezett formában. Nem szabad megfeledkezni a taoizmus marginális voltáról, illetve a tényről, hogy számtalan gyökere van a múltban, kezdve Laozi és Zhuangzi (庄子) szövegeivel.[3] Tehát nagyon nehéz a kínai történelemnek egy adott pontját kiválasztani, amikor létrejöhetett, valószínűbbnek tűnik az az elképzelés, hogy lassan fejlődött ki, és valamikor az idők folyamán nevet adtak neki. Ilyen elképzelést fogalmaz meg Vasziljev, az ő felvetése szerint az úgynevezett filozófiai taoizmus kialakulása az i.e.-i 8-4. század közötti időre tehető, tehát egy rendkívül ősi irányzatról van szó. [4] Míg a vallásos taoizmus megszületését, hála a hallhatatlanság – uralkodói réteg számára rendkívül vonzó – gondolatának, a Han-dinasztia idejére datálja. Egy olyan vallását, ami elődjéből legalább annyit átörökített, mint amennyit a konfucianizmus által háttérbe szorított népi hitvilágból, babonákból, szokásokból lassacskán önmagába olvasztott, ez volt egyben sikerének kulcsa is, hisz ezáltal rangtól függetlenül mindenkihez szólt.[5]

Felmerül továbbá a kérdés, hogy miként is lehetne a taoizmust definiálni. Mi a taoizmus, és meddig beszélhetünk taoizmusról? Eddigi ismereteink alapján sok más vallástól eltérően nem lehet egyetlen alapító személyre vagy csoportra visszavezetni, számtalan „eredete" van, és folyamatosan változik. A nyugati gondolkodásban elterjedt nézet szerint két ága van, egy filozófiai, illetve egy vallásos (gyakorlati) taoizmus. Izabelle Robinet úgy vélekedik, hogy habár ezeket kettéválasztani nem feltétlenül hiba, de gyakorlati jelentősége nem igazán van. A felosztás valószínűleg csupán annak eredményekét született (egyéb felosztások mellett), hogy „sok nyugati kutatónak nincs valódi ismerete a misztikus tapasztalatokhoz vezető praktikák terén, így nem érthetik a kapcsolatot a taoizmus módszerei és a végső célja között".[6] Kirkland kifejezetten erősen bírálja ezt a típusú felosztás kísérletet, azzal érvel, a taoizmus ennél jóval árnyaltabb és összetettebb, valamint kiemeli, maguk a taoisták (ha megkérdezik őket) sosem tennének ilyen különbséget a taoizmuson belül.[7] Az sem könnyíti meg a taoizmust kutatók dolgát, hogy nagyon sok régi kínai feljegyzés az idők során megsemmisült vagy elveszett. Például i.e.: 213-ban, a nagy könyvégetés alkalmával, mikor Qin Shi Huangdi (秦始皇帝)

[3] Robinet, I. *A taoizmus kialakulása és fejlődése*. Ford. Szabados L. Budapest: Arany Hegy, 2006, 27-33.
[4] Vasziljev, L. Sz. *Kultuszok, vallások és hagyományok Kínában*. Budapest: Gondolat, 1977. 186-187.
[5] Uo.: 193.
[6] Robinet, I. *A taoizmus kialakulása*, 27-33.
[7] Kirkland, R. *Taoism - The enduring tradition*. Taylor & Francis e-Library, 2005. 1-3.

többezer (főleg konfuciánus) könyv felégetését rendelte el.[8] Az elveszett könyvekre találhatunk számtalan utalást, belőlük származó idézetet a későbbi korok kínai és japán történeti krónikában, vagy például gyógyászattal kapcsolatos feljegyzésekben is, de az eredeti iratok a mai napig nem kerültek elő. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a taoizmus rendkívül nyitott és szinkretikus, ennek eredményeképp létrejötte óta folyamatos fejlődésben, változásban van. Története során hatással volt rá (a teljesség igénye nélkül) a buddhizmus, a konfucianizmus, a helyi népi vallásosság és hiedelemvilág, illetve az elit réteg filozófiája is. Ezekből kisebb-nagyobb mértékben átvett különböző rítusokat és elemeket, melyeket aztán saját korabeli gyakorlataival és ősi hagyományaival egybeolvasztott. Korszakonként, sőt adott esetekben egy korszakon belül, iskolánként eltérő volt, hogy mi került kívülről a taoista kánonba vagy, hogy az adott iskola mit tűzött ki céljául. Így például míg a Han-kori *Huang-Lao* (黃老: Huangdi és Laozi nevéből alkotott) iskola számára a hosszú élet elérése volt a cél, ezért náluk rendkívül nagy hangsúlyt kapott az orvostudomány, az alkímia, a kozmológia és az asztrológia. Addig szintén a Han-kori, Mennyei Mesterek iskolájának esetében az istenekkel és szentekkel való kapcsolattartás vált a legfőbb céllá, melynek érdekében az udvari bürokrácia mintájára megalkották annak égi tükörképét, illetve konfuciánus erényeket vittek a taoizmusba. Ebből is jól látható, hogy a taoizmus ekkor még korántsem egy egységes „entitás".[9]

Ahogy azt korábban említettem, a taoizmus fejlődése számtalan lépcsőből áll, és több forrásból táplálkozik. Ezek közül talán a legfontosabbak *dao jia* (道家), azaz „filozófiai taoizmus" és a *dao jiao* (道教), azaz a *Tao* (道 út) tanításai, a népi vallásosság. A *dao jia*hoz köthető a két ősi szöveg a *Daodejing* (道德經) és a *Zhuangzi*, továbbá az egyik mawangdui-i (馬王堆) i.e.: 168-ban épült sírban talált egyéb írásos feljegyzések. Célja az eredethez való visszatérés, illetve az ideális ember eszményképének elérése.[10] A *dao jiao* és *dao jia* között a legnagyobb különbség, hogy a *dao jiao* célja a taoista szentekkel és istenekkel való kapcsolatteremtés, a személyes transzcendencia volt. E kettőre alapulva több csoport jött létre a következő századokban, Annyi bizonyos, hogy az ötödik század közepéig nem lehet szervezett vallásról beszélni, az ötödik század második felére jelent meg az igény, hogy a taoizmust szervezett keretek közé kéne helyezni. Ezzel maga a császári udvar is egyetértett, hiszen ezek a független taoista csoportok mind hasonló, az udvari szemléletbe jól illeszkedő

[8] Mireisz, 14.
[9] Robinet I. (szerz.), Pregadio, F. (szerk.), *The Encyclopedia of Taoism I*. USA és Kanada: Routledge, 2008, 20-24.
[10] Robinet, *A taoizmus kialakulása*, 8-11.

értékrendet képviseltek, szemükben a császár egyenesen a Tao földi megnyilvánulása volt. Az ötödik század végén tehát kialakítottak egy a buddhizmus mintájára felépülő vallást. Tanai egyenértékűnek tekinthetők a buddhista tanításokkal, de nézeteiben éles ellentéte annak.[11] A vallás alakulásának és „megfoghatatlanságának" másik szembetűnő példája a taoista panteon folyamatos változása és hihetetlen instabilitása. Az istenségek, az evilági körülményekhez igazodva folyamatosan gyarapodtak, időnként cserélődtek, a rangok változtak, aminek legfőbb oka a kínai vallásszemlélet, illetve a tény, hogy a taoista panteont a kínai udvar bürokratikus rendszerének képére formálták. Mint ilyen, a kínai császárnak (上帝 *Shangdi*), aki a legfőbb isten földi képviselője, jogában állt eldönteni mely isten ortodox és melyik nem, illetve belátása szerint le is válthatta azokat. Tao Hongjing (陶弘景) volt az, aki *Zhenling Weiye Tu* (眞靈位業圖) című művében elsőként strukturálta a taoista panteont. Az isteneket hét rangba sorolta, s a rangokon belül egy további hármas felosztást alkalmazott (közép, jobb és bal oldal). Ez szintén az aktuális bürokratikus rendszer felépítését tükrözte, és alapjául szolgált a későbbi rangsoroknak.[12] Egyebek mellett például Huangdi volt az első, aki hallhatatlanként vonult be a taoista panteonba, ő lett a taoizmus első védőistensége a taoista mítoszok szerint.[13] Összegezve tehát rendkívül nehéz feladat megszabni a taoizmus határait, leginkább csak különféle megnyilvánulási formáit lehet tetten érni.

A taoizmus kulcsfogalmai

A taoizmus jelenlétének felismeréséhez elengedhetetlen néhány kulcsfogalmának ismerete, lévén, hogy a taoizmus mélyen beágyazódott a kínai hagyományba, ezért nagyon nehéz attól elkülöníteni nem beszélve arról, hogy egy idegen országban jelenlétét felismerni.

Mind közül a legfontosabb a *qi* (氣), amely a mindenhol megtalálható, univerzális *Tao* manifesztuma. A kozmikus út időről időre befolyásolja az emberi történelmet pártriárkák, transzcendensek és szentek (istenek) által. Az emberi testben megtalálható mindezeknek megfeleltethető részek, melyek *qi*ből jöttek létre. A *qi* megtisztítható rítusokkal, illetve meditációval, amely biztosítja a visszatérést az úthoz.[14] Maga a *Tao,* egy megfoghatatlan, felfoghatatlan entitás, egyfajta őskáosz, a kínai kozmológia szerint ebből születik a *qi*. Ahogy

[11] Barrett, *The Encyclopedia of Taoism,* 8-9.
[12] Yamada, *The Encyclopedia of Taoism*, 61-62.
[13] Vasziljev, 198.
[14] Skarr, *The Encyclopedia of Taoism*, 11-13.

Daodejing 42. verse fogalmaz: „道生一，一生二，二生三，三生萬物”[15] azaz „A Tao szülte az Egyet, az Egy szülte a kettőt, a kettő szülte a hármat, s a három szülte az összes létezőket (*wan-wu*)”[16], amelyből a legtöbb értelmezés szerint az egy, a *qi,* és aminek kettéhasadásából jön létre a *yin* (陰) és a *yang* (陽).[17] A *qi* kifejezéssel gyakran találkozhatunk úgy a taoista és hagyományos kínai gyógyászatban, mint a harcművészetekben.

Tehát a *yin-yang* (陰陽) a *qi* felbomlásából születik, ahogy az írásjegye is mutatja a kínai hagyomány gyakran értelmezi úgy ezt a jelképet, mint a domb sötét és világos oldala. A *yin* és a *yang* nem valamiféle energiát, hanem kapcsolatot jelképez két ellentétes princípium között, míg a *yin* a sötét, negatív, női stb. princípium, melyhez a földet köti a hagyomány, addig a *yang* a világos, pozitív, férfi stb. princípium, melyhez az mennyet társítják. A *yin-yang*ra utaló első írásos emlék az i.e.: 168-ban épült Mawangdui sírból előkerült selyemre festett felirat.[18]

Klasszikus kínai gondolkodásban rendkívül fontos szerepe van a numerológiának, felfogásuk szerint a számoknak a természetes rendhez kapcsolódó jelentése van, a természetes rend pedig nem más, mint a Tao manifesztuma. Így a számok elsődleges szerepet kaptak a taoista kozmológiában és kozmogóniában. Például a kozmogóniai, kozmológiai vagy alkímiai ciklusokra alkalmazott számok az evolúció, az érés és a hanyatlás időszakait mérik, kimerülésük a világ végét jelenti. A számokhoz különféle tulajdonságokat társítanak, nekik különféle jelentéseket biztosítanak. Talán a leggyakrabban előforduló szám a 8-as és az 5-ös, de nagy jelentősége van a 3-as számnak, továbbá az 1, 2, 6 és a 9-es szám is kiemelt jelentőségű a taoista gondolkodásban. A számok alkalmasak arra, hogy bizonyos területeket összekapcsoljanak, így a kozmoszt az emberi testtel [19], a földet a mennyel, illetve összevethetővé teszik az időbeli és térbeli eloszlást.[20]

És ha már numerológia, talán az egyik legismertebb is legalapvetőbb taoista fogalom a *wuxing* (五行) vagyis öt hatóerő / öt elem tana, melynek alapját az öt legfontosabb természetes elem; a fa (木 *mu*), tűz (火 *huo*), föld (土 *tu*), fém (金 *jin*) és a víz (水 *shui*) képezi. Rendkívül összetett rendszer, melyben az elemekhez számtalan más dolgot hozzárendelnek, például

---

[15] Lao-zi. 道德經 - Dao De Jing: https://ctext.org/dao-de-jing Utolsó megtekintés: 2022.05.06.

[16] Lao-cï Tao Tö King. (Ford: Tőkei F.): https://terebess.hu/keletkultinfo/tokei.html Utolsó megtekintés: 2022.05.06.

[17] Vasziljev, 189-190.

[18] Cullen, *The Encyclopedia of Taoism*, 51-53.

[19] 3: Három testrész (fej, mellkas és has)/három égitest (nap, hold és csillagok)/a világ három szintje (Ég, Föld és a köztük lévő tér)
5: öt „zsiger” (wuchang) van a testben/öt nyílás az emberi arcon/öt elem/ öt hatóerő/öt bolygó

[20] Robinet, *The Encyclopedia of Taoism*, 59-60.

színeket, égtájakat stb.[21] Ezért van az, hogy a kínai gondolkodásban egyetlen szín többet jelent, mint csupán egy színt. Az ősi alapokon nyugvó rendszert a Han-korban alakították ki és a *yin-yang* mellett később a taoista kozmológia alapjává vált.[22] Máig sok kínai, illetve japán fesztivál és szertartás alapjául szolgál.[23]

A taoizmus egyik sarokköve az ember kapcsolata a természettel, taoista értelmezés szerint a kozmosz működésének ismerete nélkül az emberi dolgok sem érthetők, mivel az egész világ a Tao manifesztációja, az ember pedig a világ része. A fizikális és mentális egészséghez és a halhatatlansághoz követni kell a kozmikus törvényeket, éppen ezért a kozmológia alapvető a taoizmusban.[24] A taoisták például a csillagok állásából, mozgásaiból, az égbolt változásait vizsgálva következtettek az emberi testben végbemenő változásokra. Például a születés, illetve fogantatás napja, az ezen a napon zajló kozmikus és természeti jelenségek befolyásolták a születendő gyermek és a teljes család jövőjét.[25]

Habár léteznek mesterségesen kialakított taoista szent helyek, mint templomok és kolostorok, amik szigorúan követik a taoista geomancia szabályait, a taoizmusban mégis nagyobb hangsúlyt kaptak a természetes helyszínek úgy, mint barlangok, hegyek, folyók. Az ilyen helyeknek rendkívül sokrétű szimbolikája van. Amellett, hogy a taoisták soha nem sajátították ki szent helyeiket (például több mozgalom vagy vallás is megfér egymás mellett ezeken a helyszíneken) ezek a helyek a társasági élet részét is képezik. A szent helyek közt megfigyelhető egyfajta hierarchia, amelynek csúcsán az öt szent hegy (五嶽 *Wuyue*) található; a Tai Shan (泰山) Shandongban, a Hua Shan (華山) Shaanxiban, a Heng Shan Bei (恆山) Shaanxiban, a Heng Shan Nan (衡山) Hunanban és a Son Shan (嵩山) Henanban, ezt követi 10 nagy, 37 kisebb szent barlang és a 72 áldott föld.[26] Az öt szent hegy egybecseng az öt elem szimbolikájával.[27] De például a szent barlangok közül többre úgy tekintettek, mint barlang mennyre, ezekről úgy tartották, az éltető energia forrása, a hely, ahol az ember istenekkel és halhatatlanokkal találkozhat, hogy tőlük megkaphassa a taoista bölcsességeket. A barlangot az anyaméh szimbólumának, míg a barlang kijáratára úgy tekint a taoista gondolkodás, mint a *qi* forrására.[28] A taoista panteon számos égi istennek és természeti képződmények isteneinek ad

[21] Cullen, *The Encyclopedia of Taoism*, 51-53.
[22] Robinet, *The Encyclopedia of Taoism*, 53-54.
[23] Oldstone-Moore, J. *Taoism: origins, beliefs, practices, holy texts, sacred places*. Oxrord: Oxford University, 2003, 76.
[24] Robinet, *The Encyclopedia of Taoism*, 53-54.
[25] Vasziljev, 210-211.
[26] Katz, *The Encyclopedia of Taoism*, 72-74.
[27] Oldstone-Moore, 65.
[28] Uo. 69-70.

otthont, mint például a fontos folyók és a szent hegyek. Az istenek, akik népszerűek voltak a vallásos taoizmus kialakulása előtt maguk is beolvadtak a folyamatosan gyarapodó taoista panteonba.[29]

A taoizmus útja és megjelenése Japánban

Az ókori kínai kultúrszférába tartozó államok közül a koreai államok voltak az egyetlenek, ahol minden adott volt, hogy teljes mértékben, hivatalosan befogadják a taoizmust. Konszenzus alapján abban az esetben tekintenek egy vallást hivatalosan átvettnek, ha az alábbi négy kritérium teljesül; a vallás tanainak (szentírások) bevezetése, templomok, szentélyek építése, vallási szakemberek (papság) megléte, hívők szervezetének (a vallási közösség – iskolák, gyülekezetek) kialakulása.[30] Ám ez Japánban sosem teljesült, vagyis Japán soha nem vette hivatalosan át a taoizmust, mint szervezett vallást. Ugyanis sem templomok nem épültek,[31] sem papsága, sem dogmái, sem pedig iskolái nem voltak a szigetországban.[32]

Vitathatatlan, hogy a taoizmus mélyen befolyásolta az ókori japán kultúrát és rengeteg udvari szokásban és - ma már gyakran a sintóhoz kötött - rítusban tettenérhető volt. Például számtalan népszerű történet terjedt el az ókori Japánban, amely halhatatlanokról szólt. Hovatovább ezek a történetek segítették a császár legitimációját azáltal, hogy azt sugallták, az istenek elismerik és támogatják a japán császárt, hiszen megajándékozták a halhatatlanság gyümölcsével.[33] Maga a japán *tennó* (天皇) elnevezés is részben a taoista ideológiához köthető, ami a kínai császár Tang-kori megnevezéséből, a *tianhuang* (天皇) szóból származik. De több hagyomány, politikai rendszer, udvari rituálék, ünnepek és gyógyászati praktika is átkerült a klasszikus Aszuka-korban, melyek közül nagyon sok máig fennmaradt.[34] A *Nihonsoki* (日本書紀) teremtésmítosza is nagymértékben hagyatkozott kínai mitológiára és a taoista kozmológiára, amelynek elemei később, az iszei iratokban még nagyobb hangsúlyt kaptak.[35]

[29] Oldstone-Moore, 28.
[30] Miura, *The Encyclopedia of Taoism*, 190-191.
[31] Futacuki no mija szentélyről sokáig úgy tartották taoista épület lehetett, ennek oka, hogy a Nihonsokiban kuan néven emlegették, ami a taoista szentélyépület megnevezése. Ám ezzel kapcsolatban a legtöbben szkeptikusak.
[32] Sakade, *The Encyclopedia of Taoism*, 192.
[33] Kohn, 398-399.
[34] Sakade, *The Encyclopedia of Taoism*, 193-196.
[35] Teewuen, M. „The Lǎozǐ and the emergence of Shintō at Ise" in *Daoism in Japan - Chinese traditions and their influence on Japanese religious culture*. London és New York: Routledge, 2015.

Feltételezhető, hogy a japán udvar szándékosan tagadta meg a taoizmus hivatalos átvételét, ennek bizonyítéka egy Ómi no Mifune (淡海三船) tollából származó, nyolcadik századi feljegyzés, amelyben leírja, hogy egy buddhista szerzetest, aki ötödjére kísérelt meg átjutni Japánba, a partokat elérve ajándékokkal megrakott hajókkal várták, és kíséretével együtt visszaküldtek Kínába, mert tagjaik között taoista papok is voltak.[36] Ez korántsem egyedülálló eset, a nyolcadik században nyíltan üldözték a taoizmust Japánban, sőt a modernitásban is többször megfigyelhető, hogy a taoizmus jelenlétének elkendőzésére lépéseket tettek. Például a japán *kokugaku* tudósok maguk is felismerték az ősi japán és kínai szövegek közötti hasonlóságokat, de ezt a tényt egyszerűen félresöpörték, a *sintó* (神道) és a császárkultusz tisztaságának, külső hatásoktól mentes mivoltának „megőrzése" érdekében.[37] Ám minden törekvés ellenére a taoizmus egyes elemei mint láttuk, és mint még látni fogjuk átjutottak Japánba, köszönhetően a taoizmus erősen szinkretikus és könnyedén idomulni képes mivoltának.

Második fejezet:
Taoista szimbólumok az ókori Japánban és a korabeli Kínában

Ahogy a korábbi fejezetben felvázoltam, a taoizmus rendkívül összetett és szinkretikus, ezen jellegzetességének köszönhetően jelképei többnyire nem kizárólagosan taoista jelképek, bizonyos esetekben már a taoizmust megelőző időkben is léteztek valamilyen formában, ezért elsődleges feladat a megfelelő szimbólumok megtalálása. Ebben a fejezetben megvizsgálom azokat a kínai taoizmushoz köthető szimbólumokat, amelyek már az ókorban fellelhetőek voltak a japán császári udvarban. Elsősorban a japán császárkultuszhoz, a japán császári családhoz, vagy annak befolyási övezetéhez köthető, taoista eredetű szimbólumokat vizsgálom, és hasonlítom össze a kínai megjelenési formákkal.

[36] Barrett, T. „Shinto and Taoism in early Japan" in *Shinto in History The Ways of the Kami*. Anglia: University of Hawai'i, 2000, 16-17.
[37] Kohn, 396.

A taoizmus és a Japán császárkultusz – *Tennó*

Mára már széles körben elfogadott az a megállapítás, hogy a japán császári család legitimációjához a 6-8. századbeli politika és történetírás jelentős mértékben alkalmazta a kínai hagyományok mellett a buddhista és taoista szimbolikát és gyakorlatokat - Ooms részletes értekezésben számolt be ezzel kapcsolatos meglátásairól.[38] Már olyan, egészen korai kínai feljegyzésekben, mint az első században íródott *Hanshuben* (漢書), azaz a Han-dinasztia krónikájában is találhatunk utalásokat a „*va*" (倭) népre, ez jól mutatja, hogy amint a területek fejlettsége lehetővé tette azt, a szárazföld és a szigetország között megtörténtek az első kapcsolatfelvételek. Több kínai dokumentáció is beszámol arról, hogy különösen a harmadik századtól számtalan küldöttséget indított az első japán államalakulat (*Jamato* 大和) a kínai császári udvarba, vagy kínai helyőrségek területére.

A hetedik század környékére, Tenmu illetve Dzsitó (持統) uralkodásának idejére tehető a taoizmus – mondhatni – virágkora Japánban. Ismereteink szerint a vallás két nagy hullámban érkezett a Japán szigetekre,[39] az egyik a hetedik századra datálható, arra a korszakra, melyben a Tang-Kínában is különösen jelentős szerepet kapott a taoizmus.[40] Wu (漢武帝 561–578) császár a kései Zhou-korból (後周) egy új, állami kézben lévő taoista templom építésére adott utasítást, és összegyűjtötte a fellelhető taoista szövegeket, próbálta kisajátítani a taoista ideológiát, vagy átformálni és irányítani, ezáltal saját javára fordítani. Valószínűleg Tenmu is hasonlót kísérelt meg, mert úgy látta a kínai uralkodóknak hasznára van a taoizmus és a taoista szimbólumrendszer. Annyi különbséggel, hogy a szigetországban nem volt jelen a taoizmus, mint vallás, ezért úgy használhatta saját ideológiája kialakítására, hogy nem kellett alkalmazkodnia a taoista vallási berendezkedéshez.[41] A második nagy hullám a 8. század folyamán az ezoterikus buddhizmussal együtt érkezett, annak részeként kerültek át fontos taoista elemek a japán kulturális életbe.[42]

A taoizmus talán legfontosabb és legszembetűnőbb nyomait éppen a japán császárkultuszban és az ahhoz kapcsolódó iratokban és hagyományokban lehet felfedezni. Mint

[38] Ooms, H. *Imperial politics and symbolics in ancient Japan: the Tenmu dynasty, 650–800*. USA: University of Hawai'i, 2008.
[39] Kohn, 394.
[40] Kósa G. és Várnai A. (szerk.) *Bölcselők az ókori Kínában*. Budapest: ELTE Távol-keleti Intézet, 2013, 157.
[41] Ooms, 140.
[42] Sakade, *The Encyclopedia of Taoism*, 192.

az ismeretes, a két legkorábbi japán írásos emlék, a *Kodzsiki* (古事記) és a *Nihonsoki*, is a japán császári család hatalmának legitimálása céljából íródott. Mindkét műben egy olyan kozmológia jelenik meg, amely korábban nem létezett ilyen formában a szigetországban.[43] A két mű születésének idejében a taoista szövegek ismerete és a hagyományos kínai kultúra népszerű volt az udvari nemesség körében,[44] ennek eredményeként úgy a *Nihonsoki*, mint a *Kodzsiki*[45] több taoista és kínai hagyományból származó elemet tartalmaz.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a tényt, hogy a japán történelemnek ezen a pontján kezdték el alkalmazni a japán uralkodók, Tenmu (天武) esetében poszthumusz, a *tennó*, azaz Mennyei Császár megnevezést. A *tennó* jelentéstartalmát és eredetét tekintve is a kínai taoizmusban gyökerezik, Tianhuang szóból származik, ami a legfőbb taoista istenség, a Mennyei Uralkodó és az Ég Legfőbb Urának neve,[46] egyben a Tang-korban a kínai császár titulusa is volt.[47] Továbbá a császárok poszthumusz nevei is olyan formát kaptak, amik isteni eredetükre utalnak, kezdve Tendzsivel (天智) és Tenmuval. A császárnevekben elkezdték alkalmazni a *ten* (天) fogalmat, amelynek japán olvasata *ama* vagy *ame*, ezáltal nevében is a Napistennőhöz, a legfőbb *kami*hoz (神), Amateraszu Ómikamihoz (天照大御神) kapcsolva a császárt vagy császárnőt.

Ám nem csak a *tennó* kifejezés vezethető vissza taoista gyökerekre, hanem – elsősorban a 7-8. századbeli – császárkorszakok elnevezése is, amelyből az első valószínűleg szintén Tenmuhoz köthető. Tenmu személyéhez, hasonlóan a Han dinasztiát megalapító Liu Banghoz (劉邦), a vörös színt kapcsolják. Tenmu a Dzsinsin-háború (壬申の乱) idején hadserege számára a vörös színt választotta, valószínűleg épp Liu Bang példáját követve,[48] aki szintén a harcmezőn ragadta magához a hatalmat. Tenmu uralkodói korszakának nevét betegsége alatt, uralkodásának utolsó évében a későbbi Dzsitó császárnő jelentette be, a korszak neve *Akamitori* vagy *Sucsó* (朱鳥), vagyis Vörös Madár lett, és Tenmu halálával véget is ért.[49] A Vörös Madár

[43] Ooms, 29-30.
[44] Uo., XIX.
[45] elsősorban a mű előszava
[46] Kohn, 403.
[47] Sakade, *The Encyclopedia of Taoism*, 193.
[48] Ooms 71.
[49] Uo., 76.

a Sui-dinasztia (581-618) idején írt *Wuxing dayi* (五行大義)[50] taoista filozófiai mű szerint a déli égtáj és a Menny déli körcikkének őrző istensége (állatszerű szimbóluma), amihez például a tüzet, a nyarat és a *yang* princípiumot is kapcsolják. Japánul *Sucsó*ként vagy *Szuzaku*ként olvashatták ki nevét. A főnixmadárként ábrázolt Vörös Madár istenség a kozmikus erők szerencsés együttállásának jelképe. Az Aszuka-korszakhoz tartozó több éra nevét és konkrét dátumokat is úgy alkottak meg a kalendáriumban, hogy azok taoista jelentéstartalmat kapjanak, így Tenmu halálának állítólagos időpontját is, amely teljes egészében tűz és *yang*[51] elemeket tartalmaz. Az alapvetően ókori kínai naptárrendszerre támaszkodó dátumok ilyen jellegű manipulálása az ókori Kínában sem volt szokatlan, például Qin Shi Huangdi hasonló lépéseket tett hatalmának legitimálására.[52] Tenmut követően a császári korszaknevek megválasztásánál döntő volt, hogy pozitív jelentéstartalmat hordozzon, és több ízben választottak égtájőrökhöz köthető taoista szimbólumokat, például a *Hakucsi* (白雉 „fehér fácán"), *Reiki* (霊亀 „szellem teknős", „szent teknős"), *Dzsinki* (神亀 „isteni teknős") stb.[53] Aszuka (飛鳥, mai nevén: 明日香) területén rengeteg a teknős-szimbólumhoz köthető tárgyi emlék is fennmaradt, ilyen például a *Kame-isi* (亀石), azaz „Teknős-kő", ami népszerű látványosság a térségben, vagy a teknős formára alakított vízelvezető rendszerek és kutaknak vélt kőépítmények.[54] Itt kiemelendő, hogy a Vörös Madár és Sötét Harcosnak nevezett teknős-kígyó kiméra alakja alapvetően az ókori kínai népi mitológiából ered, mely a Han-korban egységesítve beépült az udvari kozmológiába, a taoizmus Öt Elem/Öt Fázis tanába (együttes néven: 陰陽五行思想), illetve az udvar temetkezési hagyományába, és két másik szimbólummal együtt „szettet" alkotnak az i. e. 3-2. századtól.[55] A Négy Égtájőr istenség (四神), azaz a Sötét Harcos (észak), az Azúrkék Sárkány (kelet), a Vörös Madár (dél) és a Fehér Tigris (nyugat) alakja többször is felbukkant az ókori Japánban a koreai-kínai közvetítésnek köszönhetően, de talán az legismertebbek a Kitora-sír (キトラ古墳) és a Takamacuzuka-sír (高松塚古墳) falfreskói[56],

[50] Hogy ismerték tartalmát, annak bizonyítékai a Fudzsivara-kjóban talált, 705-re datálható fa táblák (*mokkan*).
[51] 09.09 – 9-es mennyei szám 9/9 pedig dupla *yang*.
[52] Ooms, 71-76.
[53] Nakamura K. M., *Miraculous Stories from the Japanese Buddhist Tradition*. London és New York: Roudedge, 1997, Introduction [48]
[54] Taoista hatást idéző kőszerkezetek Aszukában – 道教世界再現の飛鳥石造物: https://narayado.info/nara/asukastone2.html Utolsó megtekintés: 2023.01.03.
[55] Lázár M. „A Kofun-kor művészete: japán sírépítészet a 3-7. században" in *Kortárs Japanológia IV*. Budapest: L'Harmattan, 2022, 41.
[56] Uo., 41.

melyről a dolgozat egy későbbi fejezetében szólok részletesebben. A fentieken túlmenően nagyon sok további, a császárkultuszhoz köthető rítus, hagyomány, illetve maga a politikai rendszer is taoista gyökerekre vezethető vissza.

Taoista szimbólumok a japán városépítészetben – Fudzsivara-kjó (藤原京)

Fudzsivara-kjó volt Japán első, állandó fővárosa, valóigaz ezt a pozíciót csak viszonylag rövid ideig töltötte be, mindössze 16 évig, ennek ellenére nagyon fontos szerepet kapott a császárkultuszban. A város elrendezését tekintve tökéletes kínai geomancia kialakítására törekedtek. Olyasmit hoztak létre Fudzsivara-kjóban, amit Kínában sem sikerült, kis híján megvalósították a kofuciánus kánonként ismert *Zhouliben* (周禮 *Zhou szertartásai*)[57] leírt *ideális várost*. Ehhez éveken át keresték a megfelelő helyszínt, egyes források szerint maga Tenmu is ellátogatott egy területre, hogy felmérje azt. Tenmu elképzeléseinek gyümölcsét már nem élvezhette, Fudzsivara-kjó építése ugyan még életében megkezdődött, de a város végső formáját csak Dzsitó uralkodása alatt nyerte el, és 694-től hivatalosan is a szigetország fővárosa lett.[58]

A kínai fővárosok elméletileg mind a kínai geomanciát követve épültek, így Chang'an(長安) és a későbbiekben például Peking(北京) is. A *Zhouli* alapján a város falainak pontosan a négy égtáj irányába kell orientálódnia, és szabályos, észak-déli tájolású négyzetnek kell lennie. Minden oldalának kilenc li hosszúnak kell lennie és kilenc főútnak kell húzódnia úgy észak-dél, mint kelet-nyugat irányban. A város központi észak-déli tengelyén kell felépíteni az császári palotát, a fő fogadótermet és a piacot, ezek közül a város középpontjában a császári palotát kell elhelyezni ezzel szimbolizálva a császár központi helyét a kozmoszban (1-es ábra).[59] Továbbá a városnak 12 kapujának kell lennie, amely a 12 hónapot szimbolizálja, valamint a déli főkapunál kell megépíteni az ősök templomát és a földoltárt. Az épületek elrendezése a társadalmi hierarchiát hivatott szimbolizálni.[60] Ez a máig ismert egykori japán fővárosok közül leginkább a falakkal körülvett, aszuka-kori Fudzsivara-kjóban valósult meg.[61]

[57] A mű létezése először az i. e. 2. század közepén vált ismertté, ám keletkezési korával kapcsolatban máig megoszlanak a vélemények. Az első szerkesztője Liu Xin volt, aki a szerzőségét a legendás Zhou Gongnak tulajdonította, azonban a 20. század óta olyan teóriák is vannak, miszerint valamikor az i. e. 3. században állíthatták össze.
[58] Ooms, 78-79.
[59] Meyer. J. F. „'Feng-Shui' of the Chinese City" in *History of Religions*. 2 (1978/18) 139-140.
[60] Wright, A. F., „Symbolism and Function: Reflections on Changan and Other Great Cities" in *The Journal of Asian Studies*. (1965/24), 671.
[61] Ásatások kimutatták, hogy Chang'an eredetileg hasonló, központosított elrendezésű lehetett.

A legfrissebb kutatások alapján Fudzsivara főváros (694-710) egy körülbelül 5,5x4,5 km alapterületű, közel négyzet alakú város volt, kialakítását tekintve sakktábla szerű elrendezés volt rá a jellemző. A várost 9-9 főbb út szelte át - a kilences, mennyei szám használata igen gyakori a taoista kozmológiában. A város központjában épült fel a császári palotakörzet, azon belül pedig a *Daigoku-den* (大極殿) trónterem, amely olyan, taoista gyökerekkel rendelkező, évenkénti rítusoknak adott helyet, mint az *Óharae* (大祓 Nagy Tisztító Szertartás)[62] és a *Csinkon-szai* vagy másnéven *Tamasizume no Macuri* (鎮魂祭 Fesztivál a Szellemek Megnyugtatására).[63] Mindkettő eredetileg szorosan a császárkultuszhoz kötődő, mindmáig élő hagyomány Japánban.

Míg a legkorábbi verziójú (han-kori) Chang'an mintájára épülő 8. századi Heidzsó-kjó (平城京) esetében a tang-kori kínai gemoncia és feng-shui elvek határozták meg a fővárost körülvevő területet, addig a korábbi 7. századi Fudzsivara-kjó esetében sokkal komplexebb szempontnak kellett megfelelnie a kiválasztott területnek, ezért is tarthatott évekig a város ideális helyének megtalálása és kivitelezése, a sintó hagymományban tisztelt hegyek elhelyezkedésének figyelembevételével.[64] Valószínűleg abból a célból kezelték a helyszín kiválasztását ilyen precizitással, mert a város létének célja nem kevesebb volt, mint, hogy Jamato állam első „Mennyei Uralkodóját", a Jamato törzs vezetőjét, Amateraszu napistennő leszármazottját, vagyis a *tennót* kozmikusan is a középpontba helyezze. A terület különlegessége, hogy az egykori város határán belül három -a Jamato nemzetség ősi vallási kultuszához is köthető - hegy (大和三山) található. Ennek a három hegynek a történelmi jelentősége pedig a téli napforduló napján volt leginkább megfigyelhető, ahogy az ókori krónikák is jegyzik. Ezen a napon ugyanis a *Daigoku-den* egykori helyéről szemlélve a nap szinte teljesen pontosan, délkeleten az Ama no kagu-hegy (天香久山) felett kel fel, és délnyugaton az Unebi-hegy (畝傍山) fölött megy le. A harmadik hegy, Miminasi-jama (耳成山) alig 700 méterre volt a császári palotától északra, a három hegy együtt egy nyújtott háromszöget alkot, közrefogva a fővárost. Elhelyezkedésük révén a *Daigoku-den* kozmikus

[62] Ooms, 90
[63] Uo., 156-157.
[64] Uo., 78.

értelemben központja lett „mindennek az Ég alatt” (天下). Az év ezen napja kiemelkedően fontos szimbolikával bír a kínai taoista világnézetben.[65]

A Sui-dinasztia (581–618) (隋朝) idején épült Chang’an esetében nem követték szigorúan a *Zhouli* előírásait, de a feng-shui elvei szerint a „világmindenség rendje” alapján épült fel. Eredeti neve Daxing (大興 Nagy Jólét), csak a Tang-korban (618–907) kapta a Chang’an nevet.[66] Kialakításánál elsődleges szempont volt, hogy három irányból hegyek vették körbe, illetve a Sárga (黄河) és a Wei (渭河) folyó is a közelében helyezkedett el.[67] Az észak-déli tájolással megépült fővárosban a Császári Palota a város északi középpontjában helyezkedett el a feng-shui kozmológiai elvek alapján. A praktikus okok mellett (könnyű hozzáférés a vízhez és az élelemhez, védhetőség, jó megközelíthetőség) kiemelkedő jelentőségű volt a hegyek közelsége, mert amellett, hogy védelmet biztosított, kapcsolatot is jelentett a Menny és a Föld között. Az építkezés helyét és pontos idejét jóslatok sora előzte meg, megfigyelték a napot és a csillagokat, jóslócsontokat alkalmaztak, végül az egykori Han fővárostól dél-keletre eső területre esett választásuk. A terület korábbi története és az asztrológiai elvek erősen befolyásolták a döntés meghozatalát, ez egyedülálló Kínában.[68] Tehát míg Japánban a Fudzsivara-kjó esetében pontos és időigényes megfigyeléseken alapult a város helyének meghatározása a Jamato nemzetség ősi hagyománykörének figyelembevételével, de szigorúan követve a kínai *Zhouli* javaslatait, addig Chang’an esetében az okkult tudományt művelő jósok és kozmológiával is foglalkozó csillagászok, valamint a történelmi háttér szabta meg a főváros elrendezését. Fontos szempont volt Chang’an esetében, hogy a főváros elhelyezkedése tökéletes összhangban legyen a természettel. A korabeli csillagászok napokon át figyelték a Napot, a Holdat és a Sarkcsillagot, hogy a majdani város ezáltal minél pontosabban a kozmikus rendhez igazodjon, ennek köszönhetően, Chang’an egy majdnem tökéletes észak-déli tengelyen helyezkedett el.[69] Maga a város sakktáblaszerűen kialakított, bal és jobb oldala közel szimmetrikus volt, de a város alaprajza nem kifejezetten harmonikus,[70] területe nagyjából 9,7 x 8,6 km (3-as ábra).

---

[65] Ooms, 79
[66] Wright, 667.
[67] Cartwright, M., Chang’an World History Encyclopedia: https://www.worldhistory.org/Chang'an/ Utolsó megtekintés: 2022.11.11.
[68] Wright, 669-670.
[69] Wright, 670.
[70] Chung S. P. „Symmetry and Balance in the Layout of the Sui-Tang Palace-City of Chang'an” in *Artibus Asiae*. 1/2 (1996/56), 7.

Összegezve tehát a 7. századi japán főváros és a korabeli (Sui, majd Tang) kínai főváros jellegzetességeit, először is elmondható, hogy a 694-re felépült Fudzsivara-kjóhoz képest, a hasonló korú kínai császári paloták nem a város központjában, hanem az északi városrész közepén épültek meg a korabeli kozmológiai elvek alapján, ami azt mutatja, hogy a kínaiak más-más kozmológiai szimbolika alapján építették fel a palotakörzetet a főváros egyes „korszakaiban". Míg az eredeti „első fázisában" Chang'an a han-kori elveket követte elsősorban, a hetedik századra megváltozott a főváros helye és szerkezete is. Fudzsivara-kjó - mely az eredeti kínai koncepciót vette alapul – középen helyezte el a palotakörzetet, sőt esetében oldalanként 3-3, tehát összesen az áhított 12 kapu vezetett a városba. Továbbá, az utcák száma is eltérő a hetedik századi fővárosok között: míg az alaprajzok alapján a japán fővárosban megvalósult a 9-9 főutas elrendezés, addig Chang'an esetében ez már csak méretei miatt sem tudott. Fudzsivara-kjó esetében rendkívül nagy hangsúlyt kapott a japán természet-központúság, az őskultusz és földrajzi szempontból is tökéletes helyszín megválasztása, amely a császár helyét szimbolizálta a kozmosz központjában. Ezeknek a látványos különbségeknek az egyes szimbólumok használatában valószínűleg politikai okai voltak. Hiszen Tenmu célja az volt, hogy Jamatót és a Jamato uralkodót, Kínával és a kínai császárral egyenrangú féllé tegye, és hatalmának (posztumusz) legitimálásában rendkívül fontos szerepet játszott Fudzsivara-kjó.

A nyolcas szám szimbolikája a császárkultuszban – Oktagonális sírhalmok

A harmadik századtól a nyolcadik század elejéig nagy számban és olykor gigászi méretben épületek *kofun*ok (古墳), azaz régi arisztokrata halomsírok Japánban, melyek elsősorban a császári család tagjainak, és az országban élő nemzetségek egyes vezető tagjainak szolgáltak nyughelyéül.[71] Tekintetbe véve, hogy a sírokat közmunkában építtették, ezen sírok elkészítése hihetetlen mennyiségű anyagi forrást és más feladataitól elvont munkaerőt vett igénybe. A 645-ös *Taika*-reformban (大化の改新) hivatalosan megszabták, hogy azt követően milyen sírok épülhettek Japánban. A *Taika*-reform nem határoz a kínai temetkezési hagyományok követéséről, de előírta, hogy a sírdombok méretének és - szabályozott mennyiségű és milyenségű – tartalmának és díszítésének tükröznie kell az elhunyt rangját. Az építés idejét limitálták, ezáltal is csökkentve az elkészült halomsírok méretét. A rendeletből jól látható a

[71] Lázár, A Kofun-kor művészete 17-18.

Tang-Kína befolyása az aszuka-kori japán temetkezési szokásokra.[72] Ennek ellenére továbbra is épültek még császári halomsírok a reformot követő néhány évtizedben, ám addigra eltűnt azok jellegzetes kulcslyuk formája, és méretük is jelentősen csökkent, ezáltal hasonlatossá váltak az *udzsi*(氏) vezetők (nemzetségfők) korábban épült sírhalmaihoz.[73]

Hogy megkülönböztessék őket a nemesség számára épített *kofunok*tól, a császári családhoz köthető halomsírok különleges, új formát kaptak, ezek a sírok ugyanis nyolcszögletűek voltak. Legfrissebb kutatások szerint valószínűsíthető, hogy négy császár, illetve császárnő is ilyen nyughelyet kapott, ők Szaimei (斉明), Tendzsi, Tenmu, és Dzsitó. Ekkoriban birodalomegyesítő törekvéseihez, hogy szuverenitását kifejezze, a tang-kori politika egyre inkább a szimbólumok használatához folyamodott. A halomsírok formájának hirtelen változása jól tükrözte a Jamató udvar érdeklődését a kínai politika szimbólumhasználata iránt.[74]

A nyolcas szám szimbolikája mélyen a taoista hagyományban gyökerezik, rendkívül összetett és a Tenmu által bevezetett rangok rendszere szorosan köthető hozzá. Nyolc szintből álló rendszerében a legfelső rang a *mahito* (真人), ez kínai olvasattal a *Zhuangzi*ből megismert *zhenren*, amely a kínai taoista hagyományban a halhatatlanok között a legfelsőbb mennyei rangok egyikébe tartozott. A Han-korban úgy tekintettek rájuk, mint „Szent Emberekre”,[75] olyanok, akik elérték a valódi halhatatlanságot, és a császárt szolgálták a Bíbor Palotában. A Tökéletes Hallhatatlanok, akik a nyolc irányban és a középpontban helyezkedtek el, fölöttük a Legfelsőbb Végső (太極 *taiji/daigoku*) vagy Bíbor Palota[76] négy Tökéletesedettje állt. A teljes kozmikus udvartartás csúcsán pedig a Sarkcsillag, maga a császár, vagyis Tenmu állt. Taoista terminusokkal megtűzdelt, poszthumusz neve is erre utal: *Amano Nunahara oki no Mahito/Makoto Tennó* (天淳中原瀛真人天皇).[77] A Tenmu féle rangrendszer neve *jakaszu no kabane* (八色の姓 nyolcszínű titulusok).[78] A kilenc égi tartomány rendszere összeegyeztethető a földi mezők számával. A Zhou-kortól élő hagyomány szerint a Nagy Yu(大禹) király kilenc területre osztotta a földet, amelyeket az víztől felszabadított az emberek számára. Ezek a Zhou-

[72] Mitsusada I. „The century of reform” in *The Cambridge History of Japan 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 199-200.
[73] Ooms, 44.
[74] Uo., 44.
[75] xianren/senjin
[76] zigong/shikyu
[77] Kohn, 62.
[78] Uo., 61.

korabeli tartományok nagyjából megfelelnek a nyolc égi iránynak plusz a középpontnak.[79] A nyolcas szám a századokkal későbbre datálható *Engisikiben* (延喜式)[80] is szembetűnő gyakorisággal megjelenik, és az egyetemes törvényt szimbolizálja. Olvashatunk benne például a nyolcszögletű sírokról, arról, hogy a különböző rituáléknál bemutatott áldozatok száma nyolc vagy huszonnyolc, melyeket nyolc, nyolcvan, vagy nyolcszáz csoportban kínáltak fel stb.[81]

De vajon miért éppen a nyolcszöglet formát választották a sírok építésénél, tehetjük fel a kérdést. Tudjuk, hogy 665-ben egy Jamató küldöttség érkezett Kínába, akik szemtanúi lehettek egy, a Tai hegyen végrehajtott ritka, udvari rituálénak, amely egy nyolcszögletű platformon került bemutatásra, így könnyen magukkal vihették azt az ismeretet a japán császári udvarba. Ez a látogatás akár inspirációja is lehetett a japán udvari rituáléknak is, de az nagyon valószínű, hogy az oktagonális sírok kialakításánál szerepet játszott. A nyolcszögletű forma a nyolc égtáját szimbolizálta, valamint az univerzális szabályokat. A nyolcas szám a Manjósúban (万葉集) is visszaköszön, jelképezvén a császár szerepét, aki békében uralja a világ mind a nyolc szegletét.[82]

Sokáig úgy tartották ugyan, hogy a sírok kialakítása buddhista befolyásnak köszönhető, de tekintve Tenmu taoizmushoz való viszonyát,[83] illetve a tényt, hogy buddhista szerzetesek nem voltak hivatalos résztvevői a temetési szertartásnak, így valószínűtlen, hogy a buddhista befolyás ekkoriban már kiterjedt volna a temetkezésekre, vagy a sírépítészetre. A legvalószínűbb, hogy maga a buddhizmus is a taoista gondolatkörből emelte át a nyolc irány szimbólumát.[84] Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a nyolcszögletű sírok mélyrehatóbb kutatásába épp az elmúlt években kezdtek bele a tudósok, a Szaimei császárnőnek, illetve lányának Hasihito hercegnőnek tulajdonított közös sír, a Kengosizuka kofun (牽牛子塚古墳) rekonstrukciója épp 2022 márciusában fejeződött be.[85] Tehát a sírok ezen típusa még számtalan titkot rejthet.

Kínában talán a legfontosabb vagy legikonikusabb ilyen nyolcszög alakú épület a Mingtang (明堂) vagyis a Fény Csarnoka egyik változata volt, melyet Kína egyetlen női

[79] Schafer, E. H. *Pacing the Void*. USA: University of California, 1977, 75.
[80] Procedúrák és rítusok gyűjteménye a 10. századból.
[81] Ooms, 281.
[82] Schafer, 44-46
[83] Nevek, rangok, politikai rendszer, épületek, mind, mind taoista ihletésűek.
[84] Ooms 278-279.
[85] Octagonal burial mound said to belong to ancient Japan empress reconstructed in Nara Pref.: https://mainichi.jp/english/articles/20220304/p2a/00m/0na/040000c Utolsó megtekintés: 2023.01.09.

uralkodója, Wu császárné építtetett. Az eredeti épület valódi kinézetével kapcsolatban csak találgatások vannak, Wu viszont úgy érezte, meg tud alkotni egy olyan épületet, amelyre méltán tekinthetnek úgy, mint az eszközre, „amelynek segítségével az ember kommunikálhat az isteni megvilágosodottokkal, felel Égnek és a Földnek, beállítja a négy évszakot, utasításokat és parancsokat ad ki, tiszteleg az erényesek előtt, kitünteti azokat, akik ragaszkodnak az Úthoz, támogatja a tisztességeseket".[86] Az általa elképzelt Fény Csarnokot Luoyangban(洛阳市) építtette meg. A geomanciára különösebb hangsúlyt nem fektetett, a célja az volt, hogy az épület mielőbb elkészüljön. A három szintű épület minden szintjén csillagászati motívumok voltak, mellette 9 sárkány és egy madárszimbólum is helyet kapott. A Fény Csarnok elkészülését követően nagy áldozatot mutattak be az égnek, valamit a Tang-ház utolsó leszármazottjait is száműzték vagy meggyilkolták, ezáltal megszilárdítva az újonnan létrejött „Zhou" hatalmát az égben és a földön egyaránt.[87] Továbbá 695-ben egy 105 láb magas, fémből készült, oktagonális tornyot építtetett a Zhou-dinasztia tiszteletére. Az építmény egyfajta kozmikus mágnesként működött, a tetején egy csiszolt bronzból készült „tűzgömb" volt, amelyet négy sárkányember tartott, valamint egy isteni lény alakja, aki egy tálat tartott a kezében. A gömb a tüzes *yang*-erőt, míg a tál a *yin* jótékony harmatát gyűjtötte.[88] A sárkányemberek is isteni teremtmények, a *Shan Hai Jing* (山海經 Hegyek és Tengerek Klasszikusai) az istenségeket úgy írja le, mint félig emberek, félig sárkányok, vagy félig madarak.[89] Wu császárnő nevéhez kapcsolják az ország írásjegyet is, amely a nyolc és az irány írásjegyeket tartalmazza: 囟.[90]

Összegezve tehát, a nyolcas szám igen jelentős szerepet játszott úgy Kína, mint Japán esetében a különböző ceremóniák és rítusok alkalmával, de a legfontosabb szerepe az uralkodó helyének kijelölése az univerzumban. A japán császársírok esetében a cél változatlanul a császári család legitimálása, az uralkodó gyakorlatilag isteni rangra emelése, ennek részét képezték a poszthumusz rang- és névadások, a főváros kialakítása, a dátumok manipulálása, végül az újfajta nyolcszögletű halomsírok emelése. A nyolcas számot mind a mai napig szerencsés számnak tartják úgy Kínában, mint Japánban, sőt a környező országokban is, igaz mostanra minden nemzet megalkotta erre a saját ideológiáját.

[86] Schafer 16-17.
[87] Uo., 18.
[88] Schafer, 17.
[89] Munakata K. *Sacred Mountains in Chinese Art*. USA: Board of Trustees of the University of Illinois, 1991, 69.
[90] Ooms, 45.

Taoista szimbólumok arisztokrata sírokban – Takamacuzuka és Kitora sír

A mai Nara-prefektúra Aszuka falujában felfedezett Takamacuzuka és Kitora sír esetében nagy valószínűséggel nem beszélhetünk császársírokról, de elhelyezkedésük és különleges díszítésük miatt feltételezhetően a császári család egy-egy nemesi tagját vagy nagyon magas rangú hivatalnokokat temethettek oda.[91] A két halomsír a Nogucsi Ó-no-haka kofun (野口王墓古墳), azaz Tenmu és Dzsitó feltételezett sírjának közelében épült meg, Fudzsivara-kjótól délre, egy majdnem tökéletes észak-déli tengely mentén.[92] Illetve ugyan ezen a vonalon, alig két kilométernyire a Takamacuzuka sírtól helyezkedik el Szaimei császárnő feltételezett sírja, a Kengosizuka kofun is.[93]

A Takamacuzuka és Kitora sír freskói rendkívül egyedi összeállításban szerepelnek, és egyelőre nincs tudomásunk hasonlóról sem Japánban, sem a környező országokban. Mindkét sírban ábrázolásra került a korábban már említett Négy Égtájőr, illetve a sírok mennyezetén egy-egy csillagtérkép stb. A Takamacuzuka sírban ezen felül ábrázolnak udvarhölgyeket és hivatalnokokat korabeli ünnepi ruházatban, míg a Kitora sír falain a kínai 12 zodiákus állatalak figyelhető meg egyedi 4x3-as elrendezésben a kínai kozmológiai elvek szerint.[94] Ebben az alfejezetben elsősorban az Égtájőr motívumokra, illetve a csillagképekre koncentrálok.

A Négy égtájőr szimbóluma hosszú múltra tekint vissza Kínában, és ma ismert formájuk többszöri változás végeredménye. A tigris, illetve a sárkány már igen hamar, a Yangshao (仰韶文化) kultúra idején megjelent, az első ilyen leletre egy sírban találtak rá, ahol az elhunyt bal oldalán egy sárkányt, míg jobb oldalán egy tigrist formáltak meg kagylókból, s ezzel együtt hantolták el a testet.[95] A Kései Han-korban és az azt követő időszakban nagyon sok sziklasírban jelent meg ugyanez a két motívum, régészeti leletek támasztják alá, hogy ezek a sírok a Zhang Ling (張陵) által alapított *Wudoumi Dao* (五斗米道 Mennyei Mesterek Útja)[96] iskolához köthetőek. A korai taoizmus és a sárkány, illetve tigris motívum közötti kapcsolatról írásos feljegyzések is tanúskodnak, például Zhang Ling története, amelyben arról számol be, hogy mikor elérte a halhatatlanságot, égi teremtményez sárkány- és tigrisháton érkeztek hozzá. De

[91] Lázár M. „Díszített sírkamrák Japánban” in *Határtalan Régészet*. 2 (2022/7) 16-20.
[92] Ez jól megfigyelhető a függelék 2-es ábráján.
[93] A nyolcszögletű halomsírok rejtélye – 八角墳の謎に迫る: https://sengoku-his.com/1412
[94] Lázár, A Kofun-kor művészete. 42.
[95] Ooms, 159.
[96] A *Tian Shi Dao* szekta előfutára

például több ilyen sziklasírban a két állatmotívum mellett a taoista halhatatlanság eszméjét hirdető feliratokat is találtak.[97]

Az első ismert ábrázolás, amin a 28 csillagkép, a *yin-yang*ot[98] szimbolizáló tigris és sárkány, valamit a Nagygöncöl egyszerre megtalálható egy, a Hadakozó fejedelemségek korából (i. e. 476 - i. e. 22) származó lakkdoboz, amelyet Zengbeli Yi nemesúr sírjában találtak. Míg az első csillagtérképet, ahol a csillagképeket vonalakkal összekötött pontokkal ábrázolták, egy a mai Xi'an (西安) közeli kései han-kori sírban találták meg. A taoizmus nagyjából a Hat-dinasztia korában (420-589) magába olvasztotta ezeket a jelképeket is, ekkora a kínaiak a Nagygöncölt (北斗七星) már istenként tisztelték. Szintén legkésőbb a Han-dinasztia idejére megjelentek az első Égtájőr istenség ábrázolások a császári főváros palotáinak díszítésén (pl. égtájaknak megfelelően felhelyezett tetőcserép zárók) valamint az arisztokrata sírok sírkamrafalain és sírmellékletein, ami azt is mutatja, hogy addigra a négy állat-istenség jelképe teljesen összefonódott a temetkezési hagyományban kulcsfontosságú Yin-Yang elmélettel és a taoista Öt elem/Öt Fázis tanával (五行説).[99]

A taoista kozmológia extra jelentéstartalmat adott a Négy Égtájőr istenség motívumának. A kínai elképzelés szerint halála után mindenki a földi státuszának megfelelő rangot kap, éppen ezért a sír építésénél igyekeztek figyelni arra, hogy a halott nyughelyét megfelelő helyen alakítsák ki, illetve olyan dekorációkkal lássák el, amik megvédik a halottad a túlvilágon. A négy állat motívumnak pedig védelmi funkciót tulajdonítottak. Kínában az égtájőr motívumokat és a csillagkép motívumokat a Hadakozó fejedelemségek korától kezdve gyakran használták a sírépítészetben.[100]

A hatodik századot követően viszont egyre inkább kiszorult a Négy Égtájőr szimbóluma a kínai sírépítészetből, s végül a legtöbb Tang-sír esetben ismét csak a Fehér Tigris és az Azúrkék Sárkány egyszerűsített változata bukkant fel a sír folyósóin.[101] Ezzel Kína a szimbólumok terén is visszatért a „kezdetekhez", melyet megkívánt a tang-kori sírépítészetet érintő reform.[102] Néha az Égtájőrök a sír falai helyett a koporsón lettek elhelyezve, de

[97] Little, S. és Eicnhman, S., *Taoism and the Arts of China*. USA: University of California, 2000, 79-82.
[98] Han-kori leletek alapján Little-ék arra a következtetésre jutottak, hogy valószínűleg már a Hadakozó Fejedelemségek-korában azonosították a tigrist a nyugati, míg a sárkányt a keleti iránnyal.
[99] Little és Eicnhman, 128-129.
[100] Lázár M., „Ancient Chinese and Korean influences on Japanese Tomb Murals" in *Annals of Dimitrie Cantemir Christian University. Linguistics, Literature, Methodology of Teaching*. 21 (2021) 56-60.
[101] Little és Eicnhman, 128.
[102] Mitsusada, 199

összességében elmondható, hogy jelentőségük visszaszorult.[103] Kínával ellentétben a környező országokban viszont egyre népszerűbbé vált a motívum használata a sírépítészetben. Ennek köszönhetően Kogurjói közvetítéssel, koreai hatásokkal kiegészülve eljutott az aszuka-kori Japánba is. Az eddig ismert régészeti leletanyag alapján először vagy a 7. század végén épült Takamacuzuka sírban, vagy a Jakusidzsi buddhista kolostor fő szoborcsoportjának talapzatán ábrázolhatták az istenalakokat, melyek még hűebben követték a klasszikus kínai elképzeléseket, szemben a 8. század elején épült Kitora sírral, ahol már sajátos „japános" újításokat figyelhetünk meg.[104]

A han-kori (i. e. 206 – i. sz. 220) Kínában a császár legitimációjához annak taoista kozmikus párját Taiyi-t (太一) használták fel, akit a taoista gondolkodás a kozmosz középpontjával, a Sarkcsillaggal azonosított. A Sarkcsillagot más néven Mennyei Császárként is említették. Egyes kutatók, így Nelly Nauman is úgy vélik, hogy a *Kodzsiki* teremtéstörténetének elején felbukkanó Ame no minakanushi (天之御中主) taoista hatásra kerülhetett a műbe és Taiyi japán megfelelője. Ilyen megvilágításban Ooms okfejtése a Kitora sírban talált csillagtérképpel kapcsolatban rendkívül izgalmas. A belga kutató ugyanis rávilágít, hogy bár a pontos csillagtérképek készítése a Tang-Kínában nem volt ugyan ritkaság, de a Kitoráéhoz hasonló, teljesnek mondható, a Sarkcsillag mellett a holdházakat és azok kísérő csillagképeit (tehát a teljes Égi Udvart) is részletesen ábrázoló sírt egyelőre nem találtak a kutatók. Ebből a szerző arra következtet, hogy a sír kialakításánál politikai szempontok is közre játszhattak, melyeket ilyen Égi, taoista jelképeken keresztül közvetítettek.[105] Ha ezt hozzá vesszük a tényhez, hogy hol épült meg a Kitora-sír, az megerősíti a feltételezést, hogy valószínűleg egy császári családhoz tartozó, külpolitikai befolyással is rendelkező emberé lehetett.

[103] Little és Eicnhman, 61
[104] Lázár, A Kofun-kor művészete. 40-42.
Lázár, Ancient Chinese and Korean influences on Japanese Tomb Murals. 56-60.
[105] Ooms, 167-168.

A japán császár ruházata

A japán császár hagyományos ceremoniális ruházata a 8. sz. környékén a Tang-Kína befolyására jelentős változáson ment keresztül. Nem tudjuk pontosan mikor kezdték el viselni a ma is jól ismert vörös alapon, tizenkét különféle, eredendően taoista, motívummal díszített rituális öltözéket, de úgy tartják, elsőként Sómu (聖武天皇) császár jelent meg benne egy újévi szertartáson. Ezt a ruhadarabot a császár mindössze két esemény alkalmával viselte, egyszer a beiktatási ünnepségén, illetve újév napján, minden más szertartás alkalmával egyszerű fehér, selyem kimonót hordott.[106] Manapság már csupán a császár életében egyszer, a beiktatási szertartáson kerül elő.[107]

Maga az öltözék több pontban is eltér az eredeti kínaitól, ám a rajta található szimbólumok többnyire megegyeznek azzal. A kínai császári öltözet nagyon sokat változott a 7-8. században, így kihívás megtalálni, hogy a japán változatot melyikről is mintázták. A rajta szereplő szimbólumok viszont többnyire változatlanok maradtak. A kutatók, mint például Ooms, a Rítusok Könyvének szövegeire hagyatkoznak.

Úgy Japánban, mint Kínában szigorúan csak a császár viselhette ezt a típusú ruhadarabot. Gaozu (漢高祖) császár rendeletben szabályozta, hogy a császáron kívül más nem viselhet olyan ruházatot, amelyen mind a tizenkét szimbólum szerepel, rangonként felosztotta azt, minél alacsonyabb rangú volt valaki, annál kevesebb szimbólum jelenhetett meg a ruházatán. Japánban ezzel szemben a rangokhoz bizonyos színeket kapcsolt Tenmu, mely legfőképp a hivatali viseletre vonatkozott. Ezt vitte tovább a *Taihó-ricurjó* (大宝律令), avagy *Taihó* törvénykönyv, melyben a különböző udvari rangok ceremoniális öltözetére vonatkozó szabályokat fogalmaztak meg, ám a császári öltözetet egyikben sem említik.[108]

A császár ruházatának minden egyes szimbóluma önmagában is jelentős taoista jelkép. Az összes jelkép közül a lényegesebbek a kabáton láthatóak.(5-ös ábra) Például a két ujjon egy-egy sárkány található; a sárkány úgy a hagyományos kínai, mint a taoista gondolkodásban a császár szimbóluma, így elsősorban férfi princípiumhoz köthető, de a hagyomány szerint önmagában is képes megtestesíteni a *yin* és *yang* (陰陽) kozmikus egységét.[109] Továbbá a

[106] Yoshiko M. *Japán ruhatörténet – Az ősidőktől a Heian-korszakig*. Japán: Jumani Sobo, 2018. 38
[107] Kómei császár kimonója az, amely mindmáig öröklődik.
[108] Ooms, 176.
[109] Cooper J. C., *An Illustrated Introduction to Taoism – The Wisdom of the Sages*. Kína: World Wisdom, 2010, 97.

sárkányhoz kötik a folyókat és a vizeket, amelyek létfontosságúak egy ország számára.[110] A Nap és a Hold a *yinget* és a *yangot* szimbolizálja, a napkorongban elhelyezett három lábú madár (三足烏) pedig egy rendkívül szerencsés szimbólum, a madár maga esszenciális *yang*, míg a három láb szintén a *yang* princípiumot képviseli. A legenda szerint egy ilyen madár adta át az uralkodói jogart Zhou alapító császárának.[111] A holdban pedig az alkimista nyúl él, kezében a halhatatlanság elixírjével, aki az élet fája mellett áll.[112] A Hold és a Nap között a ruhadarabon a Nagygöncöl csillagkép található, mely elhelyezkedésének köszönhetően különösen erős jelentéstartalmú szimbólum. A taoista gondolkodásban a Sarkcsillag és a Nagygöncöl képezik az ég közepét, ezáltal a kozmosz középpontját.[113] Ez az egyik legjelentősebb taoista szimbólum, a legfontosabb forrása a kozmikus energiáknak. Ez az oka, hogy a taoisták egyik legerősebbnek tekintett rituális tárgyán, a rituális kardokon is feltűnik. (6-os ábra) A hegyek összekötik a Földet az Éggel, ezáltal az istenekkel. Továbbá a hegyeket és a tigrist a Nyugati Anyakirájnővel szokták kapcsolatba hozni, aki a példamutató uralkodó jelképe. A Kínai Fácán magában hordozza a *yin* és *yang* princípiumot ezáltal a kozmikus rend jelképe[114]. Az alsó részen pedig négy további, elsősorban jólétet jelképező szimbólum található: alga, rizs, fejsze és két egymásnak háttal fordított íj.[115]

A császár ruházatán ez a fajta elrendezés sokrétű szimbolikát rejt, egyrészt, azonosítja a császárt a Nagygöncöllel – ami a kozmosz középpontja –, élvezi annak támogatását. A Nagygöncölt körülvevő Nap és Hold, bennük a szerencsésnek számító három lábú madár és a hosszú életet szimbolizáló nyúl erős védelmet jelképez. A *Kodzsikiből* tudjuk, hogy az ókori Japánban az első legendás császárt, Dzsinmu tennót és katonáit a legendák szerint egy Amateraszu napistennő által küldött piros, három lábú napvarjú vezette ki a mai Kumanoból Jamatoba vezető úton lévő hegyek útvesztőiből. Így a három lábú madár motívum a császári ruházaton új jelentéstartamot is hordozott, ugyanakkor alapvetően az eredeti kínai előképek is befolyásolhatták használatának módját és helyét a törvénykezések által. Azt, hogy a japán császárt magával Taiyival (a legfensőbb taoista istenséggel, aki a Nagygöncölön utazva irányítja az évszakokat, az idő haladását és a teret[116]) is azonosították-e, nem derül ki semmilyen

[110] Ooms, 176.
[111] Uo., 169.
[112] Uo., 134.
[113] Schafer, 35.
[114] Ooms, 176.
[115] Yoshiko, 39.
[116] Taiyi az i.e.: 4. században az uralkodó legitimálása céljából „született", mint az univerzum ősatyja. Wuti is igyekezett saját politikai céljaira felhasználni, eközben Tianhuang (Tennó) és Di (Tei) Taiyi megfelelőjévé váltak.

eddig ismert írásos forrásból, de az elmondható, hogy Taiyival valószínűleg megegyező legendás hatalmú, égi mandátummal rendelkező isteni leszármazottnak hitték a Jamato törzs mitológiája alapján. Így a Taika-reformok után Taiyi alakjához is köthető volt. Később a Nara- és Heian-korban (8-12. sz.), egyre szélesebb körben elterjedt nézet volt, hogy a japán császár kapcsolatban áll a Nagygöncöllel.[117]

Kínában ezzel szemben a ruha hátán a Nap és a Hold között a Jupiter állomásait ábrázolták, A kabát ujjain pedig a Nagygöncölt és a Vega csillagot. Ez a szimbolika azt az üzenetet közvetíti, hogy a császár a közvetítő és legfőbb hivatalnok, de nem mindennek a középpontja. Ő segít szabályozni és támogatni a mezőgazdaságot. A földművelés az éves feladatok nagymértékben támaszkodtak a naptár és az évszakok rendszerességére, amelynek biztosításában a Nagygöncöl fontos szerepet kapott. A Vega, vagy mint a kínai hagyományban ismert, a Mennyei Szövőlány – a Mennyei Császár lánya – szőtte az égi formákat. Úgy tekintettek rá, mint a selyemhernyó-termesztés és a textilipari munka védelmezője. A *Wuxing dayi* így fogalmaz: az Ég Fia végzi a tavaszi mezőgazdasági szertartást, míg hitvese megnyitja a selyemhernyók nevelésének szezonját.[118] Ez a kombináció jól mutatja az uralkodó szerepét a korabeli Kínában.

Amire munkám során nem találtam választ, de rendkívül érdekes kérdésnek tartok, az a ruházat alapszínének megváltoztatása. Mint tudjuk a Tang-kor idején a kínai császár színe a sárga volt, tehát felmerül a kérdés, vajon miért változtatták meg a ruha színét, miközben a rajta szereplő szimbólumokat megtartották? Vajon ezzel is visszanyúltak saját hagyományukhoz, hiszen ismeretes, hogy a piros szín használata népszerű volt egészen az őskortól kezdve. Vagy esetleg a ruha átvételére került sor a véltnél hamarabb? Elképzelhető, hogy erre már Tenmu uralkodása alatt sor került, hiszen uralkodásának szinte minden mozzanata szorosan összefonódott a *yang* és tűz motívumokkal?

[117] Ooms, 176-177.
[118] Uo., 176-177.

Konklúzió

Jeffrey L. Richey szerint a japán taoizmus története a kiotói, egykor bővizű, ősi folyó, a Horikava történetéhez hasonlítható. A folyó segített meghatározni a város kialakításának módját, majd évszázadokig védte azt, ám néha elöntötte a környező területeket, ezért az 1900-as évek közepén medrét betonnal fedték, vész esetén vizét elvezették. Mára mindössze egy apró patak maradt belőle, ami az egykori nagysodrású folyó medre helyén, az utcák között békésen csörgedezik. Ehhez az egykor zabolátlan víztömeghez hasonlatos a taoizmus szigetországi története. A taoizmusé, amely messziről érkezett, segített kialakítani Japán kulturális arculatát, folyamatosan formálta a japán vallásokat, hogy aztán megfeledkezzenek róla, eltemessék, de végül újra felbukkanjon, igaz sekélyen és gyengén, de továbbra is a japán kulturális élet szerves részeként.[119]

Mint azt láthattuk a taoizmus már igen korán, egészen a 7. századtól jelen volt és aktívan befolyásolta a japán kultúrát, hovatovább a Japán identitástudatot, azáltal, hogy szimbólumait tökéletesen kihasználták a császári család legitimálásának érdekében. Legyen szó városépítésről, ahol megvalósították az elképzelhetetlent, legyen szó névadásról, legyen szó temetkezésről, vagy a császár ruházatáról, mindig mindennek a középpontjába a császár került. Tökéletesen felhasználva egy számukra idegen kultúra szimbólumrendszerét. A szimbólumok ennyire túlhangsúlyozott és szolgalelkű használatával a japán uralkodó célja már nem csak az lehetett, hogy Kínával egy szintre kerüljön, hanem egyenesen felül kívánta múlni. Itt is jól megszemlélhető a japánokat a történelem folyamán mindig is jellemző mentalitás, azaz mindent átvesznek, hogy aztán saját képükre formálva valami jobbá tegyék azt.

2023. Január

[119] Richey, J. R. (szerk.), *Daoism in Japan - Chinese traditions and their influence on Japanese religious culture*. London és New York: Routledge, 2015, 1-2.

Bibliográfia:

Barrett, T. „Shinto and Taoism in early Japan" in *Shinto in History The Ways of the Kami*. Anglia: Uniwersity of Hawai'i, 2000.

Cooper J. C., *An Illustrated Introduction to Taoism – The Wisdom of the Sages*. Kína: World Wisdom, 2010.

Chung S. P. „Symmetry and Balance in the Layout of the Sui-Tang Palace-City of Chang'an" in *Artibus Asiae*. 1/2 (1996/56), 5-17.

Little, S. és Eicnhman, S., *Taoism and the Arts of China*. USA: University of California, 2000.

Kirkland, R. *Taoism - The enduring tradition*. Taylor & Francis e-Library, 2005.

Kohn, L. „Taoism in Japan: Positions and Evaluations" in *Cahiers d'Extrême-Asie* 8 (1995).

Lázár M. „A Kofun-kor művészete: japán sírépítészet a 3-7. században" in *Kortárs Japanológia IV*. Budapest: L'Harmattan, 2022, 17-43.

Lázár M., „Ancient Chinese and Korean influences on Japanese Tomb Murals" in *Annals of Dimitrie Cantemir Christian University. Linguistics, Literature, Methodology of Teaching*. 21 (2021) 48-68.

Lázár M. „Díszített sírkamrák Japánban" in *Határtalan Régészet*. 2 (2022/7) 16-21.

Kósa G. és Várnai A. (szerk.) *Bölcselők az ókori Kínában*. Budapest: ELTE Távol-keleti Intézet, 2013.

Nakamura K. M., *Miraculous Stories from the Japanese Buddhist Tradition*. London és New York: Roudedge, 1997.

Meyer. J. F. „'Feng-Shui' of the Chinese City" in *History of Religions*. 2 (1978/18) 138-155.

Mireisz L. *A taoizmus és a Ji King*. Budapest: Paradigma, 2006.

Mitsusada I. „The century of reform" in *The Cambridge History of Japan 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Munakata K. *Sacred Mountains in Chinese Art*. USA: Board of Trustees of the University of Illinois, 1991.

Oldstone-Moore, J. *Taoism: origins, beliefs, practices, holy texts, sacred places*. Oxrord: Oxford University, 2003.

Ooms, H. *Imperial politics and symbolics in ancient Japan: the Tenmu dynasty, 650–800*. USA: University of Hawai'i, 2008.

Pregadio, F. (szerk.), *The Encyclopedia of Taoism I*. USA és Kanada: Routledge, 2008.

Richey, J. L. (szerk.), *Daoism in Japan - Chinese traditions and their influence on Japanese religious culture*. London és New York: Routledge, 2015.

Robinet, I. *A taoizmus kialakulása és fejlődése*. Ford. Szabados L. Budapest: Arany Hegy, 2006.

Schafer, E. H. *Pacing the Void*. USA: University of California, 1977.

Teewuen, M. „The Lǎozǐ and the emergence of Shintō at Ise" in *Daoism in Japan - Chinese traditions and their influence on Japanese religious culture*. London és New York: Routledge, 2015.

Vasziljev, L. Sz. *Kultuszok, vallások és hagyományok Kínában*. Budapest: Gondolat, 1977.

Wright, A. F., „Symbolism and Function: Reflections on Changan and Other Great Cities" in *The Journal of Asian Studies*. (1965/24), 667-679.

Yoshiko M., *Japán ruhatörténet – 1. Az ősidőktől a Heian-korszakig*. Japán: Jumani Sobo, 2018.

増田美子, 日本の服装の歴史①原始時代~平安時代

Online források:

A nyolcszögletű halomsírok rejtélye – 八角墳の謎に迫る: https://sengoku-his.com/1412 Utolsó megtekintés: 2023.01.09.

Cartwright, M., Chang'an World History Encyclopedia: https://www.worldhistory.org/Chang'an/ Utolsó megtekintés: 2022.11.11.

Lao-zi. 道德經 - Dao De Jing: https://ctext.org/dao-de-jing Utolsó megtekintés: 2022.05.06.

Lao-cï *Tao Tö King*. (Ford: Tőkei F.): https://terebess.hu/keletkultinfo/tokei.html Utolsó megtekintés: 2022.05.06.

Octagonal burial mound said to belong to ancient Japan empress reconstructed in Nara Pref.: https://mainichi.jp/english/articles/20220304/p2a/00m/0na/040000c Utolsó megtekintés: 2023.01.09.

The Secret of Chinese Emperor's Dragon Robe-Zhangwen: https://www.newhanfu.com/2371.html Utolsó megtekintés: 2022.11.19.

Taoista hatást idéző kőszerkezetek Aszukában – 道教世界再現の飛鳥石造物: https://narayado.info/nara/asukastone2.html Utolsó megtekintés: 2023.01.03.

Tartalom

Bevezetés 2
Első fejezet: A taoizmus 4
A taoizmus definíciója, kialakulása és fejlődése Kínában 4
A taoizmus kulcsfogalmai 7
A taoizmus útja és megjelenése Japánban 10
Második fejezet: Ókori taoista szimbólumok Japánban és Kínában 11
A taoizmus és a Japán császárkultusz - *Tennó* 12
Taoista szimbólumok a japán városépítészetben – Fudzsivara-kjó (藤原京) 15
A nyolcas szám szimbolikája a császárkultuszban – Oktagonális sírhalmok 18
Taoista szimbólumok arisztokrata sírokban – Takamacuzuka és Kitora sír 22
A japán császár ruházata 25
Konklúzió 28
Bibliográfia: 29
Online források: 30